

► [Hlavní stránka](#)

ZOO report 3/05

[Sami uděláme jen něco, společně můžeme změnit svět!](#)

[Zdařilá rekonstrukce nádrží na Stálé akvarijní výstavě](#)

[Ostravská Stromovka je ideálním místem pro zoo](#)

[Nový výběh koní Převalského](#)

[Mládě bizona připomíná krutý osud s lepším koncem](#)

[Horké novinky](#)

[Bizarní kontaktní zvířata: ovce Jakobovy](#)

[Dracéna quayanská poprvé v Brně](#)

[Zpět na ZOO report](#)

Sami uděláme jen něco, společně můžeme změnit svět!

První zkušenost s českými zoologickými zahradami jsem učinil v roce 1995 v Praze, kde se tehdy konala konference Evropské asociace vzdělávacích pracovníků zoo (EZE), která je regionální organizací Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoo (IZE).

Poznal jsem mnohé české vzdělávací pracovníky, například s kolegy ze Dvora Králové, Děčína, Brna a dalších českých zoo. Byl jsem ohromen jejich nezměrným úsilím a nadšením, s nímž se snažili své zoologické zahrady kvalitativně pozvednout na úroveň nejlepších zahrad západní Evropy. V současné době mnoho českých zoologických zahrad již prošlo a nadále prochází rozsáhlou modernizací a jejich převážná většina se už stala členy Evropské asociace zoo a akvárií (EAZA) i Světové asociace zoo a akvárií (WAZA). Taková skutečnost v nás budí pocit hrdosti nad tím, že jejich začlenění do nadnárodních asociací se podařilo uskutečnit v tak krátké době.

Jedinou cestou k záchraně je trvale udržitelný rozvoj

Jako prezidenta Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad mne mimo jiné těší, že mnozí čeští vzdělávací pracovníci jsou členy naší organizace. V roce 2002 nás WAZA pověřila, abychom uvedli do praxe poselství o ochraně přírody formulované v nové Strategii světových zoo a akvárií. V nedávno zřízené Hlavní kanceláři IZE můžeme nyní vykonávat svou práci mnohem lépe než v minulosti. Objevuje se celá řada nových aktivit, jako je například inovace webových stránek, na letošek připravujeme konferenci EZE v Beauvalu ve Francii a na příští rok kongres IZE v jihoafrické Pretorii. Jednání v Pretorii bude spojeno s osvětovou akcí UNESCO nazvanou Desetiletí vzdělávání v oblasti trvale udržitelného rozvoje. Pro nás z toho vyplývá aktuální úkol: vést návštěvníky zoo k tomu, aby si uvědomili, zda jejich rozhodování napomáhají, či naopak odporují snaze o zachování přírody i pro příští generace.

Bez vzdělávání není možno zatřást svědomím lidstva

Čím více a kvalitněji budou lidé informováni o nutnosti ochrany přírody, tím snadněji mohou korigovat svoje chování a postoje, tím lépe mohou nejdůležitější z nich nutit

odpovědná místa k rozhodnutím, která odstraní rozpor mezi vývojem lidské společnosti a ochranou životního prostředí. Pouze velmi dobře organizované předávání informací dokáže probudit, rozhybat a zatřást svědomím lidstva. Zoologické zahrady se proto musí snažit co nejkvalitněji rozvíjet všestrannou činnost právě v oblasti vzdělávání, které se dnes stává hlavním důvodem jejich existence. Bez vzdělávání není ochrana přírody možná.

Přijměte výzvu, staňte se členem IZE!

Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad (IZE) nepochybně uvítá, když všechny české zoologické zahrady budou předávat veřejnosti co nejkvalifikovanější poznatky o nutnosti a způsobech ochrany životního prostředí. Svým podílem se tak zasadí o nastolení trvale udržitelného rozvoje života na naší planetě. Nejlepší cestou, jak toho dosáhnout, je podporovat IZE a stát se jejím institucionálním členem. Sami uděláme jen něco, společně můžeme změnit svět!

(Více informací o IZE lze získat na internetových stránkách www.izea.net.)

Chris Peters
prezident IZE

Chris Peters

se narodil v roce 1952 v Hillegomu v Nizozemí. Střední školu dokončil v roce 1975, v následujícím roce přijal zaměstnání v Zoo Rotterdam, kde se zaměřil na práci při spouštění Blijdorpova informačního systému. Díky znalostem získaným při této specializaci mu bylo v roce 1982 nabídnuto místo na vzdělávacím oddělení rotterdamské zoo. Od té doby se po 23 let angažoval v celé řadě vzdělávacích akcí. V roce 1992 se poprvé zúčastnil konference IZE – vrcholné jednání vzdělávacích pracovníků na něj natolik zapůsobilo, že v roce 1994 poprvé kandidoval na pozici ve vedení asociace. Regionálním zástupcem IZE pro Evropu, střední východ a Afriku byl demokraticky zvolen na období 1996–2000 a poté jej jedna z dalších konferencí IZE zvolila prezidentem asociace, a to na období 2004–2006. Chris Peters je také činný v Kontaktní vzdělávací skupině Nizozemské federace zoogických zahrad, v Komisi pro vzdělávání a zodesign EAZA a ve Vzdělávací komisi WAZA.

Zdařilá rekonstrukce nádrží na Stálé akvarijní výstavě

Mnozí návštěvníci, kteří se letos zjara rozhodli zavítat na Stálou akvarijní výstavu na Radnické ulici, byli zřejmě trochu zklamáni – část expozice byla uzavřena a navíc mnohdy vzpomínané přízvisko „svět ticha“ vzalo v tomto období za své. Na výstavě totiž probíhala rekonstrukce vynucená havarijním stavem kovových stojanů nesoucích komplet nádrží o celkovém objemu okolo 3500 litrů. Komplikace však přinesla

pozitivní výsledek – na místě původních devíti akvárií je nyní pět nádrží, z nichž dvě nově vybudované pojmu 980 a 700 litrů. To odpovídá našemu trendu budování akvárií o větším objemu, která umožňují vystavovat druhy ryb, které si většina návštěvníků nemůže dovolit chovat v domácích podmínkách. Rekonstrukce kromě toho umožnila přesunout některé druhy do vhodnějších nádrží a obohatit expozici o novinky. Zdařilým přesunem bylo umístění sumečků žraločích (*Pangasius sanitwongsei*) do jedné z nových velkých nádrží. Žralokům nápadně podobné ryby ve větším prostoru viditelně lépe prospívají. Největší chovaný exemplář dosahuje okolo 50 cm – sumeček žraločí v přírodě

dorůstá až do dvou metrů. V druhé velké nádrži našli domov terčovci praví (*Symphysodon discus*). Kolekci těchto poměrně náročných a mezi akvaristy oblíbených ryb jsme současně rozšířili o několik nových kusů odlišných forem (mimo jiné *Symphysodon discus* f.

Marlboro), jejichž zářivé zbarvení zvyšuje atraktivitu nádrže. Původní obydlí terčovců jsme upravili pro trnuchu skvrnitou (*Potamotrygon reticulatus*). Tento druh sladkovodního rejnoka, vracející se na akvariijní výstavu po více než roční odluce, v přírodě žije ve velkých řekách tropického a subtropického pásma, nejvíce pak v povodí Amazonky, v říčním systému Orinoka či v řekách západní Afriky. Průměr jeho diskovitěho těla měří 30 až 35 cm. Na ocase má jedový trn, který může při neopatrné manipulaci způsobit bolestivé a těžko se hojící zranění. Největší ohlas u návštěvníků

patrně zaznamenávají hrůznými historkami opředení dravci jižní Ameriky – piraně. Také pro ně jsme zařídili novou, prostornější a lépe vybavenou nádrž, ve které se již prohání 10 malých piraní Nattererových (*Pygocentrus nattereri*). Nyní téměř deseticentimetrová mláďata ochotně přijímají potravu a zdárně přibývají na velikosti. V dospělosti mohou dosáhnout délky až 30 cm. V přírodě jsou tito

masožravci velice draví: při vyhledávání kořisti je láká pach krve. Oběť, která může být mnohem větší než útočník, dokáží piraně usmrtit během několika minut. V akváriu působí mírumilovně jen do doby krmení, kdy se dovedou porvat o každé sousto, kdy dochází i k vzájemnému napadení s následným poraněním. To se ale velmi rychle hojí. Dalšími rybami, které dostaly novou nádrž, jsou tlamovci čelnatí (*Cyphotilapia frontosa*). Doplnují kolekci afrických cichlid, které na akvariijní výstavě představujeme v několika druzích. „Frontosy“ pocházejí z jezera Tanganika a ve své domovině jsou považovány za konzumní ryby. Dorůstají do délky okolo 35 cm, živí se především vodními měkkýši, nepohrdnou však ani menšími druhy cichlid. K vyhrabávání měkkýšů ze dna jim slouží tukový hrb, který se s dospíváním tvoří na čele oběma pohlavím. Tento hrb v kombinaci s výrazným modrobílým zbarvením těla pokrytého černými pruhy dodává rybám majestátní vzhled. Mladí tlamovci čelnatí ještě dlouhou dobu produktivního věku nedosáhnou – oproti ostatním tlamovcům se začínají třít až po několika letech od narození. Avšak už nyní je jejich akvárium působivou součástí expozice, která jako celek zaznamenala řadu vylepšení a stává se tak opět o něco pestřejší a zajímavější.

Jan Špaček

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Tlamovec čelnatý*

Vpravo uprostřed: *Terčovec pravý, forma Marlboro*

Vlevo dole: *Trnucha skvrnitá*

Ostravská Stromovka je ideálním místem pro zoo

Ostravské zoologické zahradě, založené v roce 1951, původně sloužila šestihektarová plocha v Ostravě-Kunčičkách. Avšak měla-li se i nadále rozvíjet, bylo nutné najít vhodnější místo, a tak se zahrada v roce 1960 přemístila do nádherného přírodního prostředí lesoparku Stromovka na Slezské Ostravě. Převážnou část současného stohektarového areálu pokrývá listnatý les, tvořený zejména buky, duby, habry, olšemi a vrbami. Výrazným krajinným prvkem je soustava čtyř rybníků, která umožňuje chov mnoha druhů vodních ptáků. Na rybnících se nachází několik ostrovů

využívaných jako letní výběhy lemuru a gibbonů. Návštěvnickou trasu zadržují četné zahradnické úpravy s působivými rostlinnými dominantami – například na jaře zaujmou houštiny rozkvetlých rododendronů. Zoo připravuje první etapu botanizace, jejíž součástí bude otevření tří botanických stezek spojených s místy vyhrazenými pro odpočinek dospělých a hry dětí. Ze savců jsou v ostravské zoo významně zastoupeni jelenovití, velké i malé kočky a primáti, z ptáků vrubozobí, dravci, sovy a papoušci. Kolekci kočkovitých šelem reprezentují kupříkladu lvi, levharti nebo tygři, ale k vidění jsou také kočky divoké či rysi servali. Pavilonu opic dominují šimpanzi. Pracovníci zoo si velice cení chovné skupiny afrických kočkodanů Dianiných a indických makaků lvích. Oba druhy jsou v přírodě vážně ohroženy a Evropská asociace zoo a akvárií je zařadila do svého záchranného programu EEP. Ostravská zoo je úspěšně rozmnožuje, a tím významně přispívá k udržování a zvyšování populací chovaných v lidské péči. Kolekci primátů obohatil v roce 2004 pár madagaskarských lemuru Sclaterových, velmi vzácného poddruhu lemuru hnědých. V zemích střední a východní Evropy chová lemury Sclaterovy pouze Zoo Ostrava. Z dalších výrazných druhů savců lze v ostravské zoo vidět kupříkladu žirafy, hrochy, medvědy ušaté, klokany či velbloudy a samozřejmě nelze zapomenout na skupinku slonů indických. Jejich nový pavilon zahrada slavnostně otevřela v listopadu 2004. Největší

chovanou skupinou jsou ptáci, většina z nich se v ostravské zoo pravidelně rozmnožuje. Rozsáhlé plochy rybníků umožňují chov zástupců řádu vrubozobých. Mezi málo známé či vzácně chované druhy lze zařadit například labuť koskorobu, pižmovku ostruhatou nebo čaju chocholou. Zahrada zaznamenala významné úspěchy při záchraně sov patřících k fauně České republiky. Ostravské chovné páry sovy pálené a sýčka obecného přivedly na svět již několik desítek mláďat, která se zoo snaží s pomocí dalších organizací vracet do přírody. Nové prostorné voliéry slouží od poloviny roku 2005 severským druhům sov. Voliéry dravců obývají mimo jiných kondori velcí, orlosupi bradatí nebo málo známí jihoameričtí sokolovití dravci karančové jižní. Z dalších ptáků stojí za pozornost například pštrosi dvouprstí, vzácné druhy bažantů a samozřejmě papoušci. Mnoho zajímavého se návštěvníci dovedí při komentovaném krmení vybraných druhů, například hrochů, velkých šelem či žiraf. Ošetřovatel seznamuje posluchače se svými poznatky a zkušenostmi v určenou hodinu přímo ve výběhu. K povídání o zvířatech samozřejmě patří i odpovědi na zvědavé dotazy.

Stanislav Derlich

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Samice lemura Sclaterova*

Vpravo uprostřed: *Plameňák kubánský*

Vlevo dole: *Puštík bradatý*

Nový výběh koní Převalského

Novou expozici koní Převalského otevřela brněnská zoo v neděli 28. 8. 2005 – naposledy mohli

návštěvníci Zoo Brno pozorovat divoké koně 26. 11. 1970. Nový areál zbudovali zaměstnanci zoo v místě bývalého výběhu velbloudů, sousedícího s Dětskou zoo. Původní rovinatý prostor s rozvolněnou skupinou vzrostlých listnáčů, obehnaný plotem z kovových trubek, doznal radikálních změn. Po obvodu rozšířené plochy vyrostly terénní vlny připomínající členitý povrch mongolských stepí. Výběh nyní

ohraničuje příkop maskovaný zmíněnými zemními úpravami s výsadbou zeleně anebo dřevěná ohrada kombinovaná s elektrickým ohradníkem. (Když se v 60. a 70. letech dřevěné ohrady kopytníků nahrazovaly kovovým zábradlím, bylo to považováno za pokrok. Dnes si při každém odstranění části tohoto dědictví oddechne a místy se rádi vracíme i k původnímu přírodnímu materiálu – dřevu.) Novou expozici doplňují dva architektonické prvky: jurta sloužící jako stáj a napajedlo připomínající vahadlovou studnu. Tři klisny – osmnáctiletou Reu, dvacetiletou Petru a

čtyřiatdvacetiletou Lindu – získala brněnská zoo přímo z chovné stanice pražské zoo v Dobřejově u Tábora. Zoo Brno zatím nehodlá koně Převalského rozmnožovat, protože tento druh je momentálně v zajetí přemnožen a náročné reintrodukční programy už běží. Aktuální situace se ovšem může změnit a zoo nevyklučuje, že se v budoucnu bude snažit i o odchov. Zatímní posláni expozice bude tedy čistě osvětové: kůň Převalského je názorným dokladem smyslu a posláni zoologických zahrad, bez nichž

by přímý předek řady plemen domácích koní dnes už neexistoval. Jako objevitel

asijského divokého koně bývá většinou uváděn Nikolaj Michajlovič Przewalski, což není přesné. Przewalski byl ruský kartograf, který ve službách carské armády, v níž to dotáhl na generála, podnikal expedice do Mongolska a Tibetu, kde mapoval oblasti, o které se začala zajímat i Británie, ovládající v té době Indii. Przewalski se však zajímal i o okolní přírodu – byl znám jako lovec a sběratel – a měl přátele mezi petrohradskými učiteli, jimž zasílal nálezy ze svých cest. Když v

roce 1879 působil ve vojenské stanici Zajsan v rusko-čínské pohraniční oblasti, domorodci mu občas ze stepi přinášeli zajímavé úlovky. Mezi dary se jednou objevil zastřelený divoký kůň. Przewalski ihned rozpoznal vědecký význam tohoto jedinca a jeho kůži a lebku poslal do zoologického muzea v Petrohradu. Živého divokého koně však nikdy nespatriil, což sám velkoryse přiznal, když napsal: „Nikdy se mi nepodařilo ani uzřít divoké koně; viděl jsem jen daleko na horizontě od nich zviřená mračna prachu.“ V muzeu zásilku označili jako tarpan, což byl evropský divoký kůň, který v přírodě vyhynul právě v onom roce 1879. Teprve po dvou letech, když se zpracovávaly sběry z Przewalského cesty, zoolog I. S. Poljakov zjistil, že barva srsti i tvar lebky neodpovídají ani domácímu koni, ani tarpanovi, ani oslu a že se jedná o vědě dosud

neznámý druh divokého koně. To okamžitě vyvolalo senzaci v odborném světě. Na Przewalského počest Poljakov tento druh popsal jako *Equus przewalskii* – v české nomenklatuře používáme termín kůň Převalského. Hlavními znaky, jimiž se kůň Převalského liší od domácích forem, jsou krátká stojatá hřívá, tmavé nebo vodorovně pruhované nohy a výrazně světlé okolí nozder. Oči mají mandlový tvar a žíně na ocase vyrůstají ve dvou svazcích. Typický je také takzvaný úhoří pruh, tmavá linie táhnoucí se od hřívky ke kořenu ocasu, zachovaná také u některých plemen domácích koní.

Areál výskytu koní Převalského byl v době jejich objevu ještě dosti rozlehlý: na severu byl ohraničen řekou Orongo a jižními výběžky Mongolského Altaje, na jihu pohořím Ťan-Šan, na východě pohořím Ažbogd a na západě, v poušti Gobi, žil divoký kůň po 86. stupeň východní délky. Ještě ve 40. letech bylo sice možno na jihozápadě Mongolska potkat velká stáda, areál výskytu se ale stále zmenšoval. Naposledy byl příslušník původní populace divokých koní v mongolské stepi spatřen roku 1968. Úbytek koní Převalského v divočině alarmoval pracovníky zoologických zahrad, v jejichž péči populace

divokých koní naopak vzrůstala – dnes jich už v zoo a v chovných stanicích žije více než dva a půl tisíce. V roce 1985 vznikl první projekt na reintrodukci koní Převalského do Mongolska. Když záhy ztroskotal, podařilo se koně dopravit ze západoevropských zoo do dvou chovatelských stanic v Číně. Po

aklimatizaci se tam koně dostali do volné přírody v roce 1991. Došlo k tomu v provincii Xin Jiang, v oblasti zvané Džungarská pánev, která patří do areálu původního výskytu koní Převalského. V následujícím roce pak proběhly transporty koní Převalského z ukrajinské Zoo Askania Nova do dvou aklimatizačních stanic v mongolských národních parcích Tachin Tal a Hustain Nuruu, kam byli následně dopraveni koně i z jiných zoo. Dnes koně Převalského žijí volně i v třetí mongolské lokalitě Chomin Tal a také v Uzbekistánu (Chovná stanice Buchará) a Kazachstánu (národní park Altyn-Emel). Byli rovněž vypuštěni mimo areál původního výskytu – například v Černobylské oblasti na Ukrajině, v jižní Francii či v maďarské pusztě.

Bc. Eduard Stuchlík

Fotografie k článku (v pořadí shora dolů):

Krk koně Převalského zdobí krátká stojatá hřívá

Klisy Rea, Petra a Linda v nové brněnské expozici

Jako stáj slouží koním Převalského v Zoo Brno jurta (v pozadí)

Napajedlo bylo v brněnském výběhu zbudováno ve stylu vahadlové studny

Z výběhu koní Převalského v Dobřejově u Tábora, patřícího Zoo Praha, pocházejí jedinci v Zoo Brno

Část dobřejovského stáda klisen se svou

chovatelkou

Mládě bizona připomíná krutý osud s lepším koncem

Po několikaleté přestávce se opět v Zoo Brno narodil bizon (*Bison bison*). Tento druh turovitého sudokopytníka ze Severní Ameriky zahrada chová již od 50. let, poslední přestávku v rozmnožování si vynutilo sestavení nové chovné skupiny. Ke třem samicím, které se narodily v Brně – starší v roce 1983 a dvě mladší v roce 2001 – jsme přiřadili mladého samce (ročník 2002), pocházejícího ze Zoo Praha. Hned zpočátku své pohlavní dospělosti oplodnil jednu

z mladších samic. Mládě se narodilo 11. června a byla to samička. Bizoní novorozenec váží kolem 30 kg, dospělé samice až 550 kg, samci 900 kg i více. Dříve bizoni obývali rozsáhlé prérijní oblasti od Kanady po Mexiko. Jsou to typičtí spásáči travních porostů, důležití pro udržování prérijních ekosystémů. Vedle nominotypického poddruhu bizon prérijní (*Bison b. bison*) existuje i bizon lesní (*Bison b. athabascae*), poddruh žijící v zalesněné krajině v severní části areálu druhu. Živí se vedle trávy i výhonky a větvičky stromů a keřů. Prérijní bizoni táhli dvakrát ročně stovky kilometrů za vydatnější pastvou: na jaře na sever a na podzim na jih. Dunění kopyt a oblaka prachu již zdálky prozrazovaly blížící se stádo, které se skládalo ze statisíců jedinců. V předkolumbovském období žilo na naší planetě podle odhadů až 60 milionů bizonů. Pro Indiány byli vším: zdrojem potravy i materiálu na oděvy a přebytky. Bílí osadníci začali bizony střílet nejen pro obchod, ale i pro pouhou zábavu. V polovině 19. století americká vláda iniciovala masové vybíjení bizonů, jejichž těla se ani nijak nevyužívala. Důvodem masakru mělo být vyhladovění prérijních Indiánů a následný snadný zisk jejich půdy. Počet bizonů klesl kolem roku 1890 pod hranici 1000 kusů a druh se ocitl před vyhubením. V roce 1905 konečně vznikla Americká společnost na ochranu bizonů a dnes jich žije v četných severoamerických rezervacích asi 100 000. Dochází i k migracím z Kanady asi 250 km na jih do USA a zpět. Lesní poddruh je však stále zapsán v Červeném seznamu jako ohrožený. Podobný vzhled, způsob života i

osud má příbuzný evropský druh zubr (*Bison bonasus*). Kdysi obýval lesy celé Evropy, na Kavkaze žil poddruh *Bison b. caucasicus*. Přeměnou lesů na kulturní krajinu zmizel z většiny kontinentu již ve středověku a zůstal jen v pralesích východní Evropy. Posledního volně žijícího východoevropského zubra zastřelil polský lesník B. Szakowicz 9. 2. 1921 v Bělověžském pralesi. V té době žilo v oborách a v zoologických zahradách 50–60 zubrů, kteří se stali základem dnešní populace. V roce 1923 byla ustavena Mezinárodní společnost na ochranu zubra se sídlem v Hamburku, polská odnož společnosti založila v roce 1932 plemennou knihu zubra, první u divokého zvířete. Roku 1956 ochránci vysadili zubry do volné přírody – do rezervace v Bělověži. Dnes v ní žije asi 800 zubrů a existují i další menší divoké populace. Kavkazského zubra se nepodařilo zachránit, poslední jedinec byl zastřelen roku 1927. V části původního areálu kavkazského zubra byli později vysazeni kříženci zubra a bizona – zubrobi zoni. Současný celkový stav zubrů včetně obor a zoo se odhaduje na 3000 jedinců. To, co člověk pokazil, přece jen nakonec aspoň částečně napravil. Kéž by podobný osud potkal i další zvířata, o jejichž záchranu usilují zoologické zahrady na celém světě.

Jan Kameník

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Samice bizona s mládětem*

Vpravo uprostřed: *Mládě bizona*

Vlevo uprostřed: *Hlava bizoní samice*

Horké novinky

Kočky rybářské a ratufy cejlonské dorazily ze Srí Lanky

Spolupráce se Zoo Colombo na Srí Lance, započatá v roce 2004 výměnou zebry Chapmanovy a koně Převalského za pár levhartů cejlonských, přináší další plody. Letos v létě dorazily z Colomba do Brna dva páry ohrožených srílanských endemitů – místních poddruhů kočky rybářské a ratufy cejlonské. Zvířata nebo jejich rodiče pocházejí z přírody Srí Lanky, Zoo Colombo totiž funguje také jako záchraná stanice, do níž vesničané přinášejí mláďata nalezená v pralese či zatoulaná

do blízkosti lidských sídel. Ratufy cejlonské (*Ratufa macroura*), jedny z největších veverek světa, jsou v Zoo Brno novým druhem. Zoo se rozhodla umístit je na exponovaném místě, ve velké voliérě spojující sál restaurace U Tygra s prodejnou suvenýrů v podlaží nad restaurací. Ratufy tam nahradí své příbuzné, menší veverky Prévostovy. Obří veverky rodu *Ratufa* se vyskytují ve čtyřech druzích. *Ratufa* cejlonská, nejmenší z nich, je vědě známa nejdéle, popsána byla v roce 1769. Délka jejího těla se pohybuje v rozmezí 25–45 cm, ocas může být stejně dlouhý nebo i delší. Žije samotářsky či v párech v tropických či subtropických suchých lesích, živí se měkkými plody. Je plachá a většinu dne se ukrývá ve vegetaci. Když spatří predátora, vydává zvuky podobné štěkání. Jedinci v brněnské zoo jsou ale přítulní, protože je odchovali lidé. Kočky rybářské (*Prionailurus viverrinus*) patří k brněnské kolekci malých koček již řadu let, v devadesátých letech se na Mniší hoře narodilo sedm koťat. V poslední době však chov ustrnul – nízký počet jedinců v evropské populaci vedl k příbuzenské plemenitbě. Nyní má tedy Zoo Brno možnost založit nový chov. Kočky rybářské, které váží až 10 kilogramů, se vyskytují v jihovýchodní Asii, na Sumatře, Jávě, Bali a Srí Lance. Obývají pralesní a lesostepní oblasti především v okolí vodních toků, stahují se do vlhkých houštin, bažin a mangrovů, brouzdají mělkými vodami. Plovací blány mezi prsty na předních nohách brání těmto kočkám plně zatáhnout drápy, pomáhají jim ale při lovu ryb, které chytají ze břehu jednou tlapou, nebo po nich skáčou do vody a potápějí se. Dobře plavou a loví také měkkýše, koryše, žáby a jiné vodní živočichy. Jsou nebojácné, stavějí se na odpor třeba i levhartům.

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Kočka rybářská*

Vpravo dole: *Ratufa cejlonská*

Čukvaly zavalité vodu nepijí

Od pražské zoo, jediné tuzemské (a patrně i evropské) zahrady, která rozmnožuje čukvaly zavalité (*Sauromalus obesus*), získala nedávno brněnská zoo tři mláďata. Ještěrky dorůstající do délky 46 cm se od většiny svých příbuzných odlišují širokým tělem, kůže na bocích je složena v záhybech. Když je někdo vyruší, schovají se do skalní štěrbiny a nafouknou, takže je nelze vypáčit. Žijí v křovím porostlých pouštích severozápadního Mexika a jihu západní části USA. Vynikají odolností

vůči vysokým teplotám, krátkodobě snesou i 60°C. Patří k živočichům, kteří nepijí vodu, protože ji získávají z potravy – z listů, květů a ovoce.

Fotografie k článku:

Čukvala zavalitá

Bizarní kontaktní zvířata: ovce Jákobovy

V kolekcích zoologických zahrad najdeme i hospodářská zvířata – uplatnění nacházejí především v dětských koutcích. Existují však i zahrady zaměřené jen na domácí zvířata, jako je tomu například u Zoo Vyškov. Je tomu tak proto, že záchrana genofondu vzácných a vymírajících domácích zvířat má stejný význam pro zachování genetické diverzity jako záchrana ohrožených divokých druhů. Zachováme i hodnotu obecně kulturní: živý doklad o postupném podmaňování si přírody člověkem a o tom, že vývoj lidského rodu by byl bez zvířat nemožný. K

starobylým plemenům, kterým hrozil zánik, patří i čtyřrohé ovce Jákobovy. V Zoo Brno se poprvé objevily loni létě. Páru dovezenému z chovatelské stanice v jihorakouských Alpách se letos v květnu narodilo jehně, u rodičů však dlouho nezůstalo – o beránka projevila zájem jiná zahrada. Brněnská zoo pak získala ze stejné stanice další dvě dospělé samice. Skupina je umístěna v ohradě, která se stala pro návštěvníky velice přitažlivou, neboť je to vedle Dětské zoo druhé místo, kde je možno přímo dotknout živého zvířete. Ovce Jákobovy mohou mít i šest rohů, samice mívají někdy rohy pouze dva. Charakteristické je pro ně vybarvení hlavy: bílý nepravidelný pruh začíná mezi rohy a táhne se až k tlamě, boky hlavy včetně okolí očí jsou černé nebo hnědé. Celé tělo pak porůznu pokrývají buď černé, či hnědé skvrny na bílém podkladě. Ovce Jákobovy mají geneticky zafixovanou vysokou odolnost proti chorobám i proti nepřízni počasí a nekladou si žádné zvláštní nároky na chov. Původ vícerohého plemene ovcí není přesně znám. Jméno má odvozeno od

biblického Jákoba, kniha Genesis Starého zákona se zmiňuje o tom, že Jákob požadoval jako odměnu za dlouholetou službu u svého strýce Labana všechny jeho strakaté ovce a kozy. S příchodem Arabů do severní Afriky a Španělska se do těchto krajů dostaly i ovce Jákobovy. Když křesťané koncem 15. století opět ovládli celý Pyrenejský poloostrov, začaly se skromné a houževnaté ovce Jákobovy chovat mimo jiné i na lodích – jako živé masové konzervy sloužily španělskému válečnému námořnictvu. Při zničení španělské flotily u anglických břehů v roce 1558 se pravděpodobně některé kusy dostaly na pevninu.

Pro jejich bizarní zjev pak ovce Jákobovy začala chovat britská šlechta jako parkové zvíře. Ve Španělsku vymizely. Základem dnešního chovu se stalo jediné stádo, které v 18. století žilo na pozemku jednoho lorda. V Anglii se později dostaly ovce Jákobovy i do užitkových chovů. Zájem o ně však časem pohlavil a hrozilo jim vyhubení. Po roce 1960 začala skupina britských vědců a chovatelů opět stavy zvyšovat, když oživila čistokrevný chov. Dnes žije v Británii na 200 kusů, další větší populace nalezneme v Nizozemí a USA, celkem žije na Zemi jen několik tisíc ovcí Jákobových. Chovají se především jako zájmové zvíře, někteří chovatelé se také snaží využívat plemeno hospodářsky. Maso má zvláštní chuť připomínající divočinu a jemnou srst lze velmi dobře spřádat.

Bc. Eduard Stuchlík

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Ovce Jákobova*

Vpravo uprostřed: *Mládě ovce Jákobovy*

Vlevo dole: *Hlava ovce Jákobovy*

Dracéna guayanská poprvé v Brně

Jednu z největších expozic v pavilonu plazů Tropické království obsadil v červnu letošního roku pár dracén guayanských (*Dracaena guianensis*), ještě nikdy v Zoo Brno nechovaných, dosud málo známých a svou potravní specializací velmi zvláštních jihoamerických ještěřů. Dracéna guayanská se vyskytuje v povodí Amazonky a Orinoka, kde žije především na březích hlavních veletoků a jejich přítoků – okolí

těchto řek bývá polovinu roku zaplaveno a přeměněno v močály. Dracény často lehávají na větvích nízko nad hladinou a v nebezpečí skáčou přímo do vody. Živí se výhradně plži. Při pátrání po potravě se ponoří a hlavou rozhrnují usazeniny na dně: vrstvu listů, kamínků a podobného materiálu. Jakmile plže objeví, vynesou ho v tlamě na břeh, ulitu rozdrtí plochými zadními zuby jako louskáčkem a drsným jazykem několikrát obrátí každé sousto, čímž mistrně oddělí úlomky skořápky od těla plže. Teprve pak potravu pozřou. V zoo se dracény spokojí se suchozemskými plži. Dracéna guayanská patří k největším zástupcům čeledi tejoovitých (Teiidae). Se svými 40 rody a téměř 250 druhy se tato pozoruhodná skupina ještěřů zabydlela snad ve všech biotopech Nového světa. Dracéna guayanská je také nazývána teju krokodýlovitý, a komu by se nezamlouvalo ani jedno z českých jmen, tomu mohu nabídnout libozvučný domorodý název „jacuruxí“. Přestože žije na obrovském území, byla ještě před 10 lety známa jen ze 17 lokalit. Malému počtu pozorování v přírodě odpovídá i nedostatečná znalost způsobu života. Dracéna guayanská patří mezi vejcorodé (oviparní) druhy.

Vejde o průměrné délce 7 cm klade samice do hnízd stromových termitů. Do rodu *Dracaena* dnes řadíme ještě druh *Dracaena paraguayensis*, který obývá nížinnou záplavovou oblast kolem řeky Paraguay v brazilských státech Mato Grosso a Mato Grosso do Sul. Morfologicky i způsobem života jsou si oba zástupci rodu velice podobní. Mají robustní hlavu a silné končetiny opatřené pěti prsty s drápy, mohutné tělo s kýlnatými šupinami

na dorzální partii dosahuje délky až 120 cm. Hlavní rozdíl je ve zbarvení. Na těle dracény guayanské převažuje zelená barva, přecházející do světle oranžové až hnědavé na hlavě. U dracény paraguayské je základní barvou béžová až špinavě žlutá s nevýraznými pruhy na těle a ocase. Nohy jsou černé se žlutými kroužky. Zpráv o chovu dracény guayanské v lidské péči je minimum. Prvním případem rozmnožení se sice pochlubila americká Zoo Houston již v roce 1970, ale tehdy kladla vejce samice dovezená 11 dnů předtím přímo z přírody. Výrazných úspěchů dociluje při rozmnožování dracény guayanské pražská zoo, která jako jediná na světě tyto překrásné a dosud tajemné ještěry odchovává. První dracény přišly do Prahy v srpnu 1995 a o tři roky později, 20. 6. 1998, se tam narodilo první mládě. V loňském roce to bylo už šest mláďat. Dvě zvířata narozená v pražské zoo tamní zoologové v roce 2005 deponovali do Zoo Brno jako další důkaz dlouhodobé úzké spolupráce obou zahrad při chovu ohrožených druhů plazů. Zoo Brno je teprve třetí institucí v Evropě, která tyto skvosty amazonského deštného pralesa chová. Největší skupina dracény guayanské na světě se nachází v pražské zoo, kde žijí 2 samci, 3 samice a 4 mláďata. Další dva jedinci jsou k vidění už jen v Zoo Lipsko. I v tak ohromném teritoriu, jakým jsou USA s jejich četnými zoologickými zahradami, dracénu guayanskou chovají pouze v sedmi zoo, a to v počtu 8 samců, 8 samic a tří zvířat neurčeného pohlaví.

Michal Balcar

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Dracéna guayanská požívá hlemýždě zahradního*

Vpravo dole: *Hlava dracény guayanské*

© ZOO Brno, 2001

webmaster: Faster CZ, s. r. o. /www.faster.cz/